

Književna poročila

„Vesele povesti“. Zbirka slovenskih povesti. Urejuje J. Grafenauer. Izdaja Katoliška bukvarna. 1914. 80. 79 str. Cena 60 v.

Dva Dolenjca, „pisatelja in politika“, je g. urednik del v ta zvežčič, J. Jurčiča in Fr. Jakliča. Jurčičeva „Pravda med bratoma“ diha njegovo pisateljsko moč, ki jo brž občutiš, ko pride za Jakličem v knjigi on na vrsto. Jakličeva povest „V pustiv je šla“ ni umetniško bogve kaj, a svoj namen doseže, namreč namen, pokazati, kako se mladi zakonci za vsak prazni nič skregajo, a kmalu uvidijo, da je tragedija bila nepotrebna, ter se vsled tega končno oni sami smejejo sebi in svoji zgodbi, mi pa povesti. Druga stvar pa je s „sliko iz našega kraja“: „Za možem“ ki je v knjigi postavljena celo na prvo mesto. Ta povest ne spada niti na konec knjige, zlasti ne take, ki ima naslov „Vesele povesti“, zakaj veselega v njej niti za osebe ni nič — razen morda tisti prizor, kakor žandarmu ženeta dve dekleti vdovca Marka, obe si ga želeč za moža; za nas pa, ki čitamo povest in motrimo življenje in literaturo s stališča estetske in etične vrednosti, je povest žalostna. Vdovcu Marku je umrla žena in zdaj ga love ženske. Kmetica Rojnica ve, da se bo brž oženil, ker je še „krepak“, mati nadepolne hčerke ga tolaži, da je še mlad in da dobi drugo; še ko je pokojnica živela, so njeni starši dejali: „Mu bomo pa pa še eno hčer dali“, ker mož baje ne visi na vsaki kljuki, in so tej-le drugi hčeri obetali, da bo potem ona prstan nosila, ko bolnice več ne bo. Marta gre radi njega na polje, da se mu nastavi, Lenčika iz istega vzroka prat — prva je uverjena, da je Bog prav naredil, da mu je prva žena umrla, češ, da je bil njej namenjen — vse se obračajo za njim, stare in mlade, ena se „meče“ za njim, druga se „tepe“ zanj, tretja pa „drsa“; Marta „mrje“ za moškimi in ne udrži je nihče, „kadar ravno ugleda hlače na vasi“, ter „udari za njimi, ako se hlače prikažejo“. Kmetski modrijan pozna prorokovanje: „Prišel bo čas, ko se ženske stepo za stol, ki je na njem sedel možki“. Na vrh povesti pa čitamo besede Izaije proroka: „In sedem žen bo tisti čas enega moža zgrabilo, rekoč: Svoj kruh bomo jedle in svoja oblačila se bomo oblačile, le po tvojem imenu naj se imenujemo, odvzemi nam sramoto!“ Ne vem, kateri čas misli prorok, a izvedba teh besed v Jakličevi povesti je banalna. Morda porečete: Realistična je! Če je tako, potem je povest žalostno izpričevalo silne pokvarjenosti ljudstva, ki mu ni sveta niti smrt, in avtor ne more biti med tistimi, ki govore le o „milem, dobrem narodu“, pa tudi ne med onimi, ki grde pojave življenja načeloma izključujejo iz literature, celo brez ozira na eventuelno dobri namen, ki ga je imel pisatelj, razkrinkujoč grdobijo, češ, namen je morda dober, a grdo sredstvo potegne vso pozornost nase in zakrije namen. „Škrobarja“ so nekateri na smrt obsodili, ker je toliko ljubezni v njem. Jakličeve Marte, Lenčike, Jerice itd. letajo „za možem“-vdovcem — in to ob smrti prve žene — kakor Filike, Tilike in Cilike. Pa ljubezen nekaterih Škrobarjevih deklet je avtor ovil s čarom poezije, ali ji je dal žar silne strasti, ki more biti vsaj veličasten pojav prirode, Jakličeve Marte pa goni prav trivijalna, povsem banalna sebična želja, priti pod klobuk! Jakličeva povest je zato zares ostudna. Ne razumem urednika, ki jo je del med „vesele“ povesti!

Ivan Vezenj.

„Videňská Matice“, spolek přátel českého tisku ve Vídni (Dunajska matica, društvo prijateljev českega tiska na Dunaju) se je ustanovila na Dunaju l. 1907. Njen namen je po pravilih predvsem, na Dunaju izdajati poceni češki politični dnevnik in omogočiti izdajanje čeških knjig, brošur i. t. d. Pa že leta 1909 so ji bili tiskarniški stroji v WähringerstraÙe zapečateni in šele l. 1911 ji je bila dovoljena tiskarna v hiÙi „Dunajske posojilnice“ v IX. okraju. Spočetka je izdajala le „Videňský Denník“, a l. 1911 je prešla k drugi točki svojih pravil, k izdajanju knjig; kupila je bila literarno zapuÙino dunajskega češkega feljtonista Václava Hrubega in je za l. 1911 izdala prvi zvezek njegovih del „Groteske“¹ poleg tega še „Ročenko“ (Letopis) z manjšimi prispevki čeških dunajskih pisateljev. Za njimi je izšla istega pisatelja knjiga „Iz starega in novega Dunaja“, potem roman v 2 zvezkih „Ljudje enega dne“ in končno še knjiga o pesniku Macharju in njemu posvečena, kot Letopis za 1913. Število članov „Matice“ raste; l. 1907 jih je bilo 84, leta 1913 pa 188; zdi se pa, da ima Matica, ki svojih publikacij ne poklanja ob članarini članom le kot „dar“, glavne dohodke v radovoljnih prispevkih. V svojih načrtih za nadalje beleži mapo Dolenje Avstrije in nje zgodovino z ozirom na Čeha; a začela je že izdajati informativne brošure: „České epištoly z Vídne“ ter postaja tako moralno-kulturno srediÙe dunajskih Čehov. Prav važen je za dunajsko Čestvo pesnik J. S. Machar, ker uživa ugled tudi med Nemci; Machar občuje n. pr. z H. Bahrom, ki ceni češko umetnost. Posebno se v češko in hrvatsko umetnost vglablja Štefan Zweig. Macharja, Masaryka, češko moderno in češko zgodovino uvažuje znani prevajatelj Oton Hauser. V „Českem domu“ imajo svoje ateljêje češki slikarji Josip in Jan Čejka, (prvi spreten v umetniÙki obrti, drugi medailleur) in akademični slikar Miloš Hemerka. („Ta le več noči — ne spi, ker dela, potem pa, ko je delo končano, več noči ne, ker je še nekaj honorarja.“) Drugi dunajski češki literati so n. pr. znani pisatelj in literarni historik dr. Jos. Karásek, J. Koutrák, Fr. Cetechowský, A. Kolačný, dr. J. Suttner, B. Vybíral, J. K. Pojezdny, J. Z. Raušar, J. Cípr, dr. E. Saudek, J. Janča, dr. A. Mádl. Tajnik „Videňské Matice“ je bil prej dr. Váhala, zdaj pa je dr. Emil Polešovský. Društvo za vzdrževanje osrednje knjižnice in ÷italnice na Dunaju „Svatopluk Čech“ (l. Drachengasse) je l. 1911 imelo zbirko češke literature v 8000 zvezkih. L. 1911 je društvo „Český dum“ kupilo hôteľ „Pošta“. Tudi več bank in posojilnic imajo Čehi na Dunaju ter poleg „Videňskega denníka“ še „Dělnické listy (Delavski časopis) in „Dělnický denník“.

K. Ogrizek.

„Družba sv. Mohorja“ razpošilja ravnokar svoje letošnje publikacije: 1. Koledar za leto 1915. — 2. Mesija. 1. zvezek. Spisal dr. Ant. Bon. Jeglič, knezoškof. — 3. Duhovni boj. LaÙko spisal Lovrenc Skúpoli. Poslovenili ljubljanski bogoslovci. — 4. Ksaver MeÙko, Mladim srcem. 2. zvezek. — 5. Slovenske večernice za pouk in kratek čas. 68. zvezek. — 6. Dr. Jos. Gruden, Zgodovina slovenskega naroda. 4. snopič. — O zadnjih treh knjigah priobči Zvon poročila v prihodnjih številkah. — Družba šteje letos 78.361 udov, t. j. 90 več nego lani. Prihodnje leto izda Družba razen Koledarja, 2. zvezka „Mesije“, Slov. večernic 69. zv., molitvenika in 5. zvezka Grudnove „Zgodovine slovenskega naroda“ tudi Zgodovino c. in kr. pešpolka št. 17., ki jo je sestavil dr. Karel Capuder.

¹ Prim. A. Debeljakovo poročilo v Ljubljanskem zvonu 1913, str. 222.